

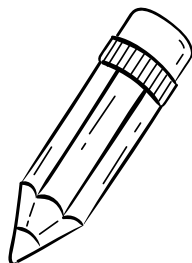
**PREDLOG ZA
UNAPREĐENJE
OBRAZOVNIH POLITIKA
U OBLASTI
MEĐUSEKTORSKE
SARADNJE NA
LOKALNOM NIVOU
U OBLASTI PODRŠKE
UČENICIMA IZ
OSETLJIVIH GRUPA**

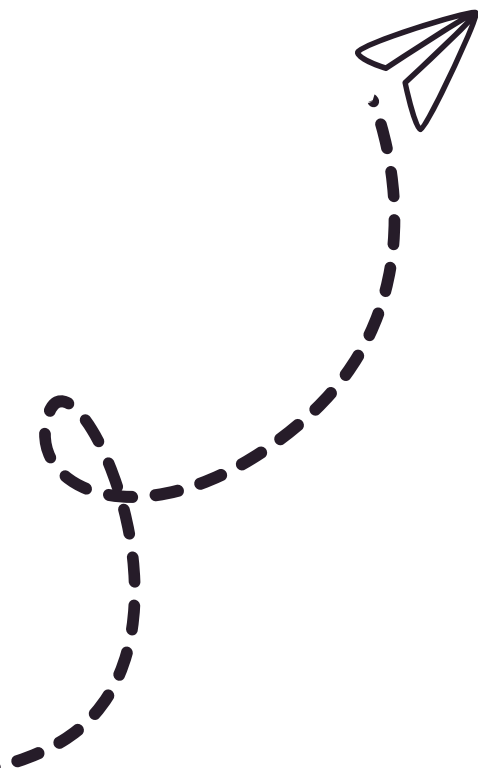

UVOD

Prelazak iz osnovne u srednju školu predstavlja kritičan trenutak u obrazovnoj putanji učenika, naročito onih iz osjetljivih grupa. Učenici se tada suočavaju sa brojnim izazovima – od promene sredine i povećanih školskih zahteva, do gubitka osećaja pripadnosti i samopouzdanja. Zbog toga je neophodno da obrazovni sistem, u saradnji sa sektorima socijalne zaštite, zdravstva i lokalne samouprave, pravovremeno prepozna i odgovori na potrebe ovih učenika.

Kroz projekat „Zajedno ka srednjoj školi – Podrška deci iz osjetljivih grupa u prelasku u srednju školu“, koji je sprovodio Centar za obrazovne politike u partnerstvu sa Dečijom fondacijom Pestaloci uz podršku Ministarstva prosvete Republike Srbije od 2017. do 2025. godine, razvijen je **holistički model podrške**. U njemu ključnu ulogu imaju **lokalna međusektorska tela za podršku učenicima iz osjetljivih grupa**, koja okupljaju škole, centre za socijalni rad, domove zdravlja, civilni sektor i lokalne vlasti. Njihov cilj je zajedničko planiranje i sprovođenje mera podrške učenicima kojima je potrebna dodatna podrška, uključujući i one kojima je potrebna podrška pri prelasku iz osnovne u srednju školu, i one u riziku od napuštanja školovanja.

NAJVAŽNIJI REZULTATI PROJEKTA

- ✓ Stopa neuspješnih tranzicija u srednju školu u školama koje učestvuju u projektu od prve faze smanjena je sa 56 učenika na samo jednog u 2024. godini.
- ✓ Više od 2500 učenika u riziku dobilo je individualizovanu podršku za nastavak obrazovanja u posljednje tri godine.
- ✓ Preko 800 nastavnika unapredilo je kompetencije za kvalitetniju nastavu, što je doprinelo dobrobiti 18.000 učenika.
- ✓ Više od 4000 učenika unapredilo je matematičke i jezičke kompetencije.
- ✓ Oko 1000 nastavnika steklo je kompetencije za prepoznavanje učenika u riziku od napuštanja obrazovanja, što je omogućilo školama da sada pružaju individualizovanu podršku za oko 15% učenika u riziku od napuštanja obrazovanja, naspram 3% na početku projekta.
- ✓ Uspostavljeni su Tranzicioni klubovi u 10 srednjih stručnih škola.
- ✓ Osnaženo je preko 80 predstavnika lokalnih aktera u 10 opština i gradova, a u sedam su zvanično оформljeni timovi za podršku obrazovanju učenika iz osetljivih grupa.
- ✓ Više od 270 učenika iz 19 škola učestvovalo je u šest interkulturalnih programa razmene u Švajcarskoj.

ŠTA SU I ZAŠTO POSTOJE LOKALNA MEĐUSEKTORSKA TELA ZA PODRŠKU UČENICIMA IZ OSETLJIVIH GRUPA?

Ova tela treba da obezbede ostvarivanje tri principa inkluzivnog obrazovanja: **jednakost, pravičnosti i kvalitet obrazovanja**. Jednakost podrazumeva univerzalni pristup obrazovanju i uklanjanje sistemskih prepreka za učenike iz marginalizovanih grupa, pravičnost podršku koja se zasniva na uverenju da svako dete treba da dobije pomoć u skladu sa sopstvenim potrebama, a kvalitet obrazovanja obuhvata ne samo akademske ishode, već i pravovremeni pristup učenika podršci i uslugama.

Uspostavljanjem i radom ovih tela omogućava se rana identifikacija učenika u riziku od napuštanja obrazovanja, koordinacija među sektorima i

planiranje ciljanih intervencija (npr. besplatni prevoz, udžbenici, savetodavna podrška). Na taj način, obrazovna podrška postaje dostupna i održiva, a škola deluje u širem kontekstu zajednice.

Dugoročno, sistem u kome sektor obrazovanja blisko i kontinuirano sarađuje sa drugim sektorima doprinosi smanjenju siromaštva i socijalne isključenosti, razvoju ljudskog kapitala, efikasnijem korišćenju resursa socijalne i zdravstvene zaštite, kao i jačanju poverenja građana u institucije. Pored toga, osnažuje lokalne zajednice da zajednički prepoznaju i rešavaju sistemske izazove, čime doprinosi pravednijem društvu.

POLAZIŠTA ZA IZRADU PREDLOGA ZA UNAPREĐENJE OBRAZOVNE POLITIKE

Analizom je utvrđeno da više nacionalnih strategija ukazuje na potrebu za međusektorskom saradnjom, posebno u radu sa osetljivim grupama. Strategija razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine i Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period 2022–2030. godine eksplicitno prepoznaju potrebu za koordinisanim merama podrške.

Zakoni (na primer, Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja, Zakon o socijalnoj zaštiti, Zakon o lokalnoj samoupravi i Zakon o zdravstvenoj zaštiti), delimično prepoznaju ulogu različitih sektora, ali ne propisuju formalizovanu međusektorsku

saradnju. To dovodi do nejednačene prakse i nejasnih odgovornosti među institucijama.

Istovremeno, kroz projektne aktivnosti je pokazano da jedinice lokalne samouprave imaju potencijal za koordinaciju različitih sektora, ali da je važno da postoje formalna tela i jasno definisane odgovornosti. Na primer, kroz projekat je osnaženo preko 80 predstavnika lokalnih aktera u 10 opština i gradova, a u sedam su zvanično oformljeni timovi za podršku obrazovanju učenika iz osetljivih grupa.

Kada su u pitanju međunarodna iskustva i prakse koje daju dobre rezultate, neke od zemalja koriste digitalne

sisteme i lokalna tela za zajedničko planiranje podrške učenicima, posebno onima u riziku od napuštanja obrazovanja (npr. Švedska), druge propisuju zakonsku obavezu formiranja obrazovnih mreža koje povezuju škole, lokalne vlasti i službe zapošljavanja u cilju kontinuiranog obrazovanja ili zapošljavanja učenika (npr. Holandija), treće uspostavljaju regionalne mreže koje povezuju škole, privredu i socijalne službe u pružanju personalizovane podrške (npr. Novi

Zeland), dok se neke fokusiraju na škole u ugroženim sredinama obezbeđujući im dodatnu podršku psihologa i socijalnih radnika (npr. Portugalija). Svaki od ovih primera ukazuje na to da je u podršci učenicima iz osetljivih grupa najefikasniji i najefektivniji onaj sistem u kome je sektor obrazovanja koordinirano „potpomognut“ drugim sektorima.

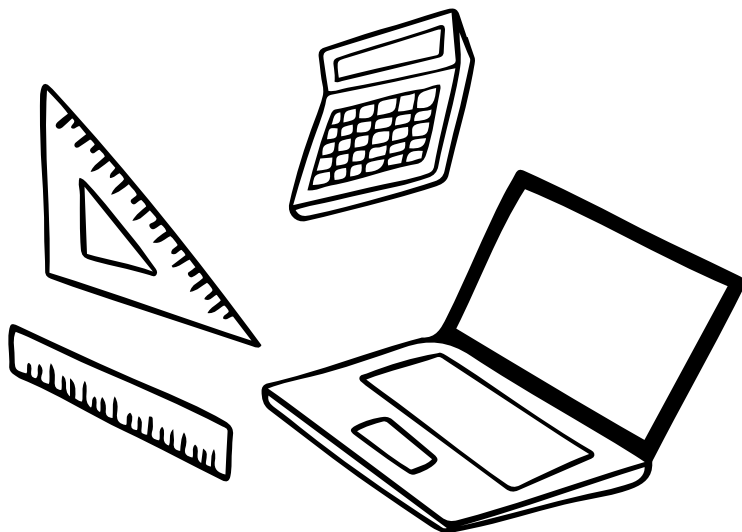
PREDLOG ZA UNAPREĐENJE OBRAZOVNE POLITIKE U OBLASTI MEĐUSEKTORSKE SARADNJE

Predlog čine sledeće preporuke:

Potrebno je **izmeniti Zakon o lokalnoj samoupravi i Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja**. U Zakon o lokalnoj samoupravi, u član 20. koji se odnosi na nadležnosti opštine, trebalo bi dodati tačku o tome da se opština stara o razvoju mera za unapređenje inkluzivnog obrazovanja, sprečavanje osipanja i ranog napuštanja obrazovanja, kao i o podršci tranziciji učenika između obrazovnih nivoa, uz poseban fokus na one koji dolaze iz osetljivih grupa. U Zakon o osnovama sistema obrazova-

nja i vaspitanja treba dodati novi član kojim bi se ozvaničila lokalna međusektorska tela za podršku učenicima iz osetljivih grupa i u kojem bi bilo jasno navedeno da jedinica lokalne samouprave osniva ovo međusektorsko telo u cilju unapređivanja saradnje obrazovnih ustanova, ustanova socijalne zaštite, zdravstvenih ustanova, udruženja građana i drugih relevantnih aktera na lokalnom nivou. Sastav, način rada i sredstva za rad tela treba da se uređuju statutom jedinice lokalne samouprave, a ovo telo treba da ima sledeće nadležnosti: prati i koordiniše sve mere podrške deci i učenicima kojima je ona potrebna sa posebnim akcen-

tom na one koji su u riziku od napuštanja obrazovnog sistema; podržava procese tranzicije učenika između obrazovnih nivoa; učestvuje u planiranju, sprovođenju i praćenju mera za unapređivanje inkluzivnog obrazovanja; predlaže mere za sprečavanje rano napuštanja školovanja i obezbeđuje tehničku i stručnu podršku ustanovama.

✓ Potrebno je **doneti jedinstveni pravilnik na nacionalnom nivou** koji će jasno definisati uloge, procedure odlučivanja, izveštavanja, vođenja zapisnika i mehanizme za digitalnu saradnju lokalnog međusektorskog tela. Pravilnik treba da

obuhvati i pitanje naknada za rad članova tela.

✓ U skladu sa Zakonom o planskom sistemu, **jedinice lokalne samouprave treba da izrađuju lokalne planove inkluzije u obrazovanju** kao obavezan deo razvojnih dokumenata, uz oslonac na podatke koje prikupljaju lokalna međusektorska tela.

✓ Instrument za ranu identifikaciju učenika u riziku od osipanja treba da postane obavezni deo samovrednovanja škola i planiranja podrške učenicima, u saradnji sa Zavodom za vrednovanje kvaliteta obrazovanja i vaspitanja.

✓ Potrebno je izmeniti **Pravilnik o jedinstvenom informacionom sistemu prosvete** kako bi se obezbedio autentifikovani uvid lokalnih međusektorskih tela u podatke relevantne za podršku učenicima.

✓ Lokalna međusektorska tela **treba da budu finansirana kombinacijom budžetskih linija jedinica lokalne samouprave i nacionalnih transfera**. Ova sredstva treba usloviti postojanjem funkcionalnog tela i lokalnih planova inkluzije, čime se podstiče sistemska odgovornost.

✓ **Zavod za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja, uz podršku nadležnih ministarstava, treba da razvije programe obuke za članove ovih tela** iz oblasti prava deteta, planiranja podrške i međusektorske saradnje.

✓ Rad lokalnih međusektorskih tela treba da bude integrisan u **sistem nacionalnog praćenja obrazovne inkluzije kroz kvantitativne i kvalitativne pokazatelje**. Podaci prikupljeni radom koordinacionog tela za inkluzivno obrazovanje treba da budu sastavni deo Nacionalnog izveštaja o inkluzivnom obrazovanju u Republici Srbiji.

✓ Na nacionalnom nivou potrebno je **uspostaviti radno telo pri Vladi Republike Srbije**, a koje bi obuhvatalo predstavnike ministarstava odgovornih za prosvetu, zdravstvo, rad i socijalna pitanja, finansije i državne uprave i lokalne samouprave. Ovo telo bi imalo mandat da prati razvoj i rad lokalnih međusektorskih tela, pruža metodološku i tehničku podršku i obezbeđuje horizontalnu razmenu iskustava.

**Pestalozzi
Children's
Foundation**

**Centar za obrazovne politike
Centre for Education Policy**